

TER ADVISERING

Aan de Minister van Landbouw, Visserij, Voedselzekerheid en Natuur

Directoraat-generaal Agro
Directie Europees,
Internationaal en Agro
economisch beleid

Auteur

Datum
20 januari 2025

Kenmerk
DGA-EIA / 96575514

Kopie aan

Bijlage(n)
1

nota

BNC fiche herziening Gemeenschappelijke Marktordening
– positie boer in keten

Parafenroute

Aanleiding

Op 10 december 2024 heeft de Europese Commissie (hierna Commissie) twee voorstellen gepresenteerd om de positie van de boer in de keten te versterken. Dit als reactie op de boerenprotesten van voorjaar 2024. Eén van de voorstellen betreft wijzigingen van de verordening Gemeenschappelijke Marktordening (GMO) voor landbouwproducten. Tijdens de Landbouw en Visserijraad van 27 januari wordt het voorstel toegelicht door de Commissie.

Deze nota informeert u via het bijgevoegde BNC-fiche over het interdepartementaal, ambtelijk voorbereide standpunt over het voorstel van de Commissie. Dit fiche wordt ingebracht in de definitieve interdepartementale coördinatie die moet leiden tot een kabinetsstandpunt. Op vrijdag, 7 februari 2025 zal dit fiche als hamerstuk in de MR worden geagendeerd. De Kamers zullen vervolgens zoals gebruikelijk worden geïnformeerd over de kabinetspositie middels dit BNC-fiche.

Advies

U wordt geadviseerd akkoord te gaan met de kabinetspositie in het BNC-fiche.

Kernpunten

- Het voorstel is in lijn met Nederlandse doelstellingen om de boer meer centraal te stellen.
- De meeste fracties in de Kamer (waaronder de fracties die het kabinet steunen) staan in algemene zin positief tegenover het versterken van de positie van de boer in de keten, zoals ook de aangekondigde maatregelen in het eerdere non-paper voor de positie van de boer in de keten van de Commissie. De uitwerking hiervan in voorliggende verordeningen zal naar verwachting op vergelijkbare steun kunnen rekenen.
- Het voorstel introduceert met name wijzigingen in de Gemeenschappelijke Marktordening (GMO) voor landbouwproducten (Verordening (EU)

Ontvangen BPZ

- 1308/2013). Dit vormt onderdeel van het “markt- en prijsbeleid” van het Gemeenschappelijk Landbouwbeleid (GLB).
- Het doel van het voorstel is het versterken van de onderhandelingspositie van boeren, de samenwerking tussen boeren te bevorderen en het vertrouwen in de voedselvoorzieningsketen (de relatie tussen boer, verwerker(s) en eindconsument) te vergroten.
- De wijzigingen in de GMO-verordening zien met name op het volgende:
 - 1) Verplichting tot schriftelijke contracten bij levering van landbouwproducten en nadere bepalingen omtrent contracten.
 - Bij de prijsbepaling moeten partijen gebruik maken van statische prijzen, die in het contract worden opgenomen, of van objectieve indicatoren die verband houden met marktontwikkelingen en (productie-)kosten. Partijen zijn vrij in hun keuze voor bepaalde indicatoren.
 - Ieder contract moet een herzieningsclausule bevatten, op basis waarvan een producent heronderhandelingen kan starten als de kostprijs voor productie systematisch niet wordt gedekt.
 - Lidstaten moeten een bemiddelingsmechanisme invoeren voor gevallen waarin partijen geen overeenstemming bereiken over een nieuw contract of het herzien van een bestaand contract.
 - De bepalingen over contracten in de zuivelsector en suikerbietensector worden grotendeels gelijk gesteld aan andere sectoren. Dit door het toevoegen van andere melk/zuivelproducten dan alleen rauwe melk onder de werkingssfeer en voor de suikersector toe te voegen dat contracten voor aflevering moeten zijn afgesloten, revisie mogelijk is, objectieve criteria voor de prijsberekening gaan gelden en bepalingen omvatten bij overmacht.
 - Leveringen aan coöperaties zijn onder voorwaarden uitgezonderd (tenzij de verkoper anders bepaalt), net als leveringen aan micro- en kleine afnemers, gelijktijdige levering en betaling en gratis levering of als het product niet langer verkoopbaar is. Lidstaten kunnen nog een aantal nadere uitzonderingen vaststellen.
 - Lidstaten kunnen afnemers verplichten om de contracten te registreren in een register.
 - De handhaving van de verplichting tot het sluiten van schriftelijke contracten zal in nationale regelgeving moeten worden opgenomen.
 - 2) Versterking van de samenwerking tussen boeren, onder andere door versterking van de rol van niet-erkende PO's en unies van PO's en de positie van boeren in deze organisaties en vereenvoudiging erkenningsregels.
 - 3) Verruiming van steunmogelijkheden van producentenorganisaties via sectorale interventies in Nationale Strategische Plannen (binnen bestaande financiële kaders) door de introductie van hogere subsidiepercentages voor jonge en nieuwe boeren, bij opvangen van de gevolgen door extreem weer of dier- en plantenziektes en de mogelijkheid om steun te verlenen in sectoren met een lage organisatiegraad.
 - 4) EU-steun tijdens marktcrisis wordt verruimd met mogelijkheden voor gezamenlijke actie van marktdeelnemers (boeren, productenorganisaties,

brancheorganisaties) met middelen uit de landbouwreserve (binnen bestaande financiële kaders).

- 5) Om transparantie te vergroten en eerlijke prijzen voor boeren te realiseren wordt het gebruik van de termen 'eerlijk', 'billijk' of korte keten' gereguleerd bij commerciële uitingen op bv verpakkingen. De Commissie kan op een later moment deze voorwaarden vaststellen en andere definities toevoegen.
 - 6) De uitzondering van de mededingingsregels in de landbouwsector tot duurzaamheidsafspraken in de landbouwsector wordt uitgebreid met sociale doelen: uitzonderingen worden mogelijk voor kleinere bedrijven, jonge boeren en verbetering van werkomstandigheden.
- In het BNC-fiche verwelkomt het kabinet in het algemeen deze voorstellen. Het versterkt de samenwerking tussen boeren (en steunmogelijkheden) en de onderhandelingspositie van boeren richting afnemers. Dit zal leiden tot een "eerlijkere", transparantere en stabielere opbrengstprijz. Boeren kunnen ook geschillen omtrent contracten laten beoordelen. De uitzonderingen voor leveringen aan coöperaties, erkent de specifieke rol van coöperaties in relatie tot de eigen leden en vermindert de lasten.
 - Desondanks zal het voorstel echter naar verwachting ook tot extra administratieve lasten leiden voor boeren, marktdeelnemers en uitvoeringslasten bij de overheid. Het betreft o.a. mogelijk extra uitvoeringslasten RVO indien meer producentenorganisaties worden erkend en het aantal (EU) steunprogramma's uitbreidt. Het kabinet zal zich ervoor inzetten dat die gevolgen beperkt zullen blijven, zoals bij de inrichting van een bemiddelingsmechanisme omtrent contracten.
 - Het kabinet is minder overtuigd van de noodzaak tot het definiëren van termen als 'eerlijk', 'billijk en 'korte ketens' en wijst op de noodzaak dat voor de uitbreiding met sociale doelen bij duurzaamheidsafspraken duidelijkheid bestaat over de criteria. Het is belangrijk dat het gelijke speelveld en de interne markt in de EU hierbij worden gerespecteerd en de maatregelen uitvoerbaar en handhaafbaar zijn.

Toelichting

Achtergrond en inkadering

Het GMO-voorstel vormt één van de concrete uitwerkingen van het op 15 maart 2024 door de Commissie uitgebrachte actieplan "non-paper over het versterken van de positie van boeren in de waardeketen". Dit non-paper was het antwoord van de Commissie op de boerenprotesten in voorjaar 2024.

Het voorstel sluit tevens aan bij de aanbevelingen uit de "EU Strategische Dialoog over de Toekomst van de Landbouw" van september 2024 onder leiding van Von der Leyen, waarin wordt opgeroepen tot een "eerlijke en concurrerende voedselwaardeketen".

Het voorstel is ook een snel antwoord om tegemoet te komen aan de wensen van landbouwers, vooruitlopend op de komende herziening van het Gemeenschappelijk Landbouwbeleid (na 2027).

Tijdpad inwerkingtreding

De inwerkingtreding wordt voorzien op de twintigste dag na officiële publicatie.

Inwerkingtreding van de definities omtrent 'eerlijk', 'billijk' en 'korte ketens' is twee jaar na inwerkingtreding verordening. Inwerkingtreding van de bepalingen omtrent de schriftelijke contracten is 18 maanden na inwerkingtreding, om de marktdeelnemers in staat te stellen zich daarop voor te bereiden.

Europees krachtenveld

De meeste Europese lidstaten hebben zich bij de presentatie van het voorstel op 13 januari 2025 in de CSA-vergadering (ter voorbereiding van de Landbouwrapport van 27 januari) over het algemeen positief-kritisch over het voorliggende voorstel uitgesproken. Men is tevreden dat de positie van de boer wordt versterkt, maar vraagt vooral aandacht voor verduidelijking over diverse onderdelen in de voorstellen, de administratieve lasten en uitvoeringskosten.

